

*Doctoral Research
Докторантски изследвания*

ПЕДАГОГИЧЕСКИ УСЛОВИЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА РЕЖИМ НА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ДЕТСКАТА САМОТА

Александра Ковачева

Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

Резюме. Научният труд идентифицира и анализира необходимите педагогически условия за преодоляването на детската самота. Определят се пет условия за превенция и корекция на самотата. Те са: резилианс, взаимоотношения, оптимизъм, компетенции, емоционални умения.

Keywords: educational conditions, loneliness, resilience, relationships, optimism, competence, emotional skills

Разработването на педагогически стратегии (Rubenstein & Shaver, 1982; Rokach & Brock, 1998), механизми на взаимодействие и модели за мрежово сътрудничество е насочено към оптимизиране на педагогическите условия за постигане на т.нар. режим на преодоляване на детската самота. Следвайки принципите за етапност на проучвателната процедура, индивидуализиране на педагогическата стратегия, рефлексия и сътрудничество, достигнахме до педагогическите условия, които са средство за превенция и за корекция.

Важно условие е педагозите да се уверят, че децата се чувстват сигурни в детската група/училищния клас. Най-ефективно е влиянието, когато е налице комбинация от сигурност в семейната и в образователната среда. Настоящата статия предлага Модел на педагогически условия за преодоляване на самотата, представен във фигура 1.

Едно от условията за превенция и корекция на самотата е да се постигне резилианс. За тази цел се използват три източника: Аз имам, Аз съм, Аз мога. Той, от своя страна, изисква индивидуален подход. За тази цел е необходимо в работата да се включат родител, педагогически съветник, социален педагог и други специалисти⁴⁾.

За формирането на резилиентното поведение е необходимо педагозите да съумеят да открият силните страни в личността на детето, в неговото обкръжение и социална ситуация. По този начин специалистите ще насочат своята работа съобразно наличните ресурси в желаната посока²⁾.

Фигура 1.

При постигането на устойчивост при децата от предучилищна и начална училищна възраст е необходимо разглеждането на следните условия:

1. Взаимоотношения на равнище родител – дете – педагог: развитие на силно чувство на принадлежност към групата в детската градина/училищния клас, наличие на близки хора (учител, психолог, приятел), умения за включване в образователните и игровите дейности

За тази цел са необходими:

- отлични комуникативни умения и висока професионална квалификация на педагогическите кадри;
- изграждане на добри социални умения и увереност у децата в процеса на игра и обучение;
- създаване на подкрепяща среда, която предразполага детето да потърси помощ при възникнал проблем;
- уважение на личността на детето и зачитане на неговото достойнство;
- подкрепа на екипната работа.

2. Емоционални умения: усвояване на умения за овладяване на емоциите, без това да провокира проява на самота, вина или друго негативно психическо състояние

Необходимо е:

- изграждане на положително самочувствие у децата, че те са знаещи, можещи и са поощрявани да се развиват;
- разговори с децата, които приемат проблемите и трудностите твърде емоционално, така че да се успокоят;
- провокиране на децата да говорят за чувствата си;
- осъществяване на дейности, които да развличат децата от неприятните случки.

Малките деца не умеят да се справят с чувствата си. Те са зависими от възрастните, които полагат грижи за тях при емоционални и стресови ситуации. Когато успешно преминават ситуация след ситуация, усещайки подкрепа, те се научават, че могат да се възстановят от лошото чувство и така да не изпаднат в крайни състояния на самота.

3. Компетентности на педагога, помагачи му да накара децата да осъзнаят правилно случващото им се, изграждане на ценностни ориентири

Това на този възрастов етап е сложно, тъй като децата не са достигнали на нужното ниво на развитие. Трудно им е да определят кое е причина и кое – следствие. Този опит се натрупва в ежедневието – когато децата играят, учат се или се занимават с хобито, когато са напътствани от своите родители, баби и дядовци. За тази цел е добре да се осъществява непрекъснато сътрудничество с родителите. Те да бъдат обучени как да реагират на възникнали ситуации и как да окажат подкрепа на своите деца, така че да преодолеят самотата.

4. Оптимизъм: позитивно и изпълнено с надежда поведение

Оптимистичното поведение на педагозите е условие за изграждане на позитивно такова и у децата. За да не изпадне детето в самота или за да се стопира нейната проява, е необходимо детето да бъде положително настроено към себе си и околните, което предотвратява конфликти в образователната среда:

- увереност в своите знания и умения;
- осигуряване на положителни преживявания в детската група/училищния клас;
- подкрепяща образователна среда и семейство;
- да се научи да оказва подкрепа на приятелите³⁾.

Създаването на педагогически условия за подкрепяща образователна среда е необходим фактор за превенция и корекция на самотата при деца от предучилищна и начална училищна възраст. Така както рискът е кумулативен, така и устойчивостта е развиваща се. Едно дете е устойчиво, когато може да устои на негативите в ежедневието, да се справи с несигурността и да се възстанови от травматичните събития или епизоди. След всяка успешно преминала трудност или стресираща ситуация детето вече придобива опит и знания как да се справи по-добре. Да, понякога детето ще предприеме действия, които невинно са правилните, но така ще съумее да поеме отговорност, защото знае, че има хора и институции, които ще го подкрепят. Детето ще разбира кое е правилно и кое грешно, кое е добро и кое е лошо. Само ще очертае границите на контрола, който има върху случващото се. За тази цел е резилансът на професор Еми Вернер. Това е надежден подход, който води до подобряване на отношенията и функционирането на децата, детските градини/училищата и семейната среда.

За да не бъде детето самотно, е важно да го подкрепим в това да намери подходяща среда. Чувството на принадлежност е от решаващо значение за

доброто му израстване, а и за функционирането на образователната система. Всичко това намалява риска от проява на самота, отчуждение и агресивни прояви сред децата и учениците²⁾.

Децата се нуждаят от възрастни, на които да разчитат, които да ги напътстват. Ако се случи нещо, което да дестабилизира детето, но в живота си има доверие, човек, към когото да се обърне, по-вероятно е то да се справи с проблема¹⁾.

Личната ангажираност на родителя и учителя влияе най-силно върху детското развитие³⁾. Децата, които са привързани към родителите си, имат устойчиви връзки. Такова дете е склонно да се довери на другите, да създаде и развие добри социални умения и контакти. За по-слабо привързаните е характерна несговорчивост, съпротива, импулсивност и емоционална нестабилност^{1,2)}.

Последното нещо, от което се нуждае едно дете, което в момента е в стрес или състояние на самота, е срещу него възрастен да отреагира със същото ниво на стрес и емоции. За разлика от възрастните децата не умеят да използват рационалната част от своя мозък, да регулират емоциите си и да управляват своето поведение. Това е трудно, защото те не знаят, а и никой не им е показал как да го направят. Ако ние показваме подходящо и адекватно на ситуацията поведение, то децата биха се научили да постъпват по подобен начин. Децата трябва да знаят, че да поискат помощ, е силно качество, затова е важно педагозите да дават послание, че няма нищо страшно в това.

БЕЛЕЖКИ

1. Гинът, Х. (2007). Детето и ние: Книгата, която промени представите за възпитанието. София.
2. Обучение в извънкласни и извънучилищни форми на деца от рискови групи на възраст между 8 и 14 години. (2014). Авторски колектив по проект „Да направим училището привлекателно за младите хора“.
3. Обучение в извънкласни и извънучилищни форми на деца от рискови групи на възраст между 11 и 16 години (2014). Авторски колектив по проект „Да направим училището привлекателно за младите хора“.
4. Фозард, Ш. (2005). Практическо ръководство за насърчаване на резилианс, ICCB/BICE.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Rokach, A. & Brock, H. (1996). The causes of loneliness. *Psychology: Journal of Human Behavior*, 33, 1 – 11.
- Rokach, A. & Brock, H. (1998). Coping with loneliness. *Journal of Psychology*, 132, 107 – 128.

Rubenstein, C. M. & Shaver, P. (1982). The experience of loneliness. In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 206 – 223). New York: John Wiley and Sons.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR OVERCOMING CHILDREN'S LONELINESS

Abstract. This article identifies and analyzes the necessary pedagogical conditions for overcoming children's loneliness. Five conditions for prevention and correction of loneliness were identified. These are: resilience; relationships; optimism; competences; emotional skills.

✉ **Mrs. Alexandra Kovacheva, Assist. Prof., PhD Student**
South-West University "Neofit Rilski"
Blagoevgrad, Bulgaria
E-mail: alekskovacheva@swu.bg